

PIETER BAKKER

**ONDER VIER OGEN MET
VAN DER HORST**

K U N S T E N W E T E N S C H A P

PIETER BAKKER

**ONDER VIER OGEN MET
VAN DER HORST**

K U N S T E N W E T E N S C H A P

Het schilderij op het omslag is gemaakt door Grietje Huisman. De tekening op de achterzijde van het omslag is van Joep van Delft. De foto op de tweede pagina en de tekening op de laatste pagina zijn van de hand van de auteur.

Overname uitsluitend met toestemming van
Stichting Kunst en Wetenschap
Smidstraat 12 – 8746 NG Schraard

© 2012 P.I. Bakker
ISBN 978-90-79151-05-9
NUR 325

Het leven leeft

Het enige dat ons, u en mij, te doen staat, het enige ook dat wij kunnen doen, als u er goed over nadenkt, is het stamelend formuleren van aan ons gemoed ontworpen zekerheden. Natuurlijk, er zijn mensen die er anders over denken, en dat is hun goed recht, maar als u na honderdvijftig jaar openbaar onderwijs nog steeds niet in staat bent tot een gedreven vorsen van zowel de innerlijke als de uiterlijke wereld, dan zult u met mij eens moeten zijn dat zowel waarheid als werkelijkheid zich alleen, zij het soms pijnlijk, laten ontwringen aan een bevindelijk gemoed. Geeft u mij immers maar de school des levens, die is al moeilijk genoeg. Wat u en ik dus steeds proberen, en menigeen zal dit zijn opgevallen, is aan het geliefde maar in zich tegenstrijdige relativisme van professor Peperzak te ontkomen. Wij doen dit aanvankelijk door een aarzelend luisteren naar wat u, of hij, zij, of die ander ginds te zeggen heeft, maar dan gaan wij wringen, meneer Van der Horst, persen, eerst nog knijpen, we knijpen ons gemoed eerst uit, dan persen we, u en ik samen, nog eens flink, we pletten het, slaan er op, met een lat, een grote plank, sla er maar op los, met hamers, hameren, en nog eens, nog eens, maar dat is nog niet genoeg, door de wringer met dat

gemoed, en dan in de pers, duizend kilo, tweeduizend, en tenslotte, ja hoor, daar is hij, de waarheid, maar u kunt in elk geval niet zeggen dat het geen moeite heeft gekost.

Dat kan wel zijn...

Daar is hij dus, de waarheid in zijn volle glorie, dankzij een geteisterd gemoed, maar het wonderlijke is nu, en nu vertel ik u niets minder dan een geloofsgeheim, dat dat gemoed helemaal niet minder is geworden van al dat persen en wringen, van dat pletten, slaan, hameren... het gemoed lijkt wel gevoelloos, maar nee, het leeft juist... Het wonderlijke is, meneer Van der Horst, en een groot geheim van het geloof, dat dat gemoed iets heeft gegeven, maar zonder het zelf kwijtgeraakt te zijn, zoals u ook een woord kunt geven, en het tegelijk nog kunt bezitten, want in uw gedachten is dat woord immers nog aanwezig. Dat afgetuigde gemoed, want laten we het maar rustig zo noemen na alles wat het is overkomen, dat heeft iets gegeven, maar bezit het ook nog, nee, het bezit nog meer, het bezit ook nog dat het iets heeft gegeven, en zeker niet het geringste, namelijk de waarheid.

In de wetenschap is het...

Het is zeker niet iets van de laatste twee, drie jaar, dat geliefde en in zich strijdige relativisme van professor

Peperzak... De zogenaamde alternatieve geneeswijzen, euthanasie waar naar athanasie gestreefd had moeten worden, ecofeminisme, het derde oog... Hippies, provo's, kabouters, pleiners, dijkers, noem maar op, nozems, brozems, vroeger of later verlossen zij elkaar uit elkanders lijden, maar het is wel zeer de vraag of dit ook met homeopathische middelen zal gebeuren. Hoerenlopers, belastingbetalers... Het huwelijk is mij heilig, meneer Van der Horst, laat ik dat voorop stellen, en ik heb alles, bijna alles voor mijn wettige vrouw en echtgenote over, maar wat stelt u zich eigenlijk voor bij een man in de huishouding. Is dat wel een echte man? Nu eis ik van u geen geleerd antwoord, geen andragologie, didaxologie, weten wij veel wat, nee, wring uw gemoed uit, sla de waarheid er uit, wat is het onverbiddelijke beeld van zo'n man in de huishouding, van een zogenaamde huisman dat bij u, en niet alleen bij u, maar bij vele, zeer vele anderen, bij iedereen eigenlijk, wat is het beeld dat bij u opdoemt? En hoe laat zich dat beeld eigenlijk verwoorden, meneer Van der Horst, zonder dat u direct in kunst hoeft te vervallen? Ik vermoed eigenlijk dat iedereen inmiddels al lang denkt aan een eenvoudig palindroom van slechts drie letters. Ik schaam mij daarvoor, zeker, voor die aanduiding bedoel ik, maar ook dan, juist dan moet de waarheid heldhaftig onder ogen worden gezien.

Toch niet iedereen...

Wat voor u geldt, dat geldt toch voor iedereen, en wat voor iedereen geldt, dat geldt voor u. Nee, meneer Van der Horst, dit wijs ik beslist van de hand, ik wens geen onderscheid te maken tussen mensen volgens rang of stand. Ik generaliseer, en daarmee uit.

Dus u vindt eigenlijk dat...

U bent ergens zeker van, of u bent ergens niet zeker van, een van beide. Dat relativisme dat is vakantie, vrije zaterdag, klaplopen, u wilt gewoon korting. Wel zekerheid, maar niet betalen, net als met de politiek. Relativeren, meneer Van der Horst, dat kunnen we allemaal, of liever gezegd, dat kunnen we niet, we willen het niet, en wij begeren dit niet bestaande vermogen of deze niet bestaande opvatting al evenmin. Het leven immers leeft, en al zou u het willen, het zal in de praktijk lang niet eenvoudig blijken te zijn deze eenvoudige definitie van het leven te vervangen door een andere, zonder dat deze in zich strijdige elementen bevat. In een leven dat waard genoemd kan worden geleefd te worden, gaat het nu eenmaal om waarheid of leugen, zonder dat op een van beide korting kan worden verstrekt.

Jeugdig ontwaken

Is het niet nu al zo, nu de oceaandepressies elkaar snel opvolgen, en deze zo vroeg in het jaar ons nog een zekere guurheid mededelen, is het nu al niet zo, meneer Van der Horst, dat tegelijk ook al, en dit mede gevoed door een enkele opklaring temidden van de genoemde depressies, waar wij ons op mogen verheugen, op de opklaringen dus... Ik zeg dus, zo vroeg in het jaar kan ons weliswaar een zekere guurheid worden meegedeeld, maar dit neemt niet weg dat wij al de neiging hebben naar iets te reiken, wat dan misschien nog niet volledig en in zijn fysische realiteit aanwezig is, maar wat zich toch zeker wel aankondigt. Dit is nu juist de periode waarin wij als het ware uitgenodigd worden plannen te maken. In gedachten zijn wij al bezig met nieuwe uitdagingen voor studie of werk, met nieuwe hobbys, misschien met de vraag of wij ons spoedig zullen verloven, of misschien is het tijd voor een nieuwe fiets, twee fietsen... En ook fantaseren wij graag over een leuke of fijne vakantie, die ons vergezichten kan verschaffen die wij in het dagelijks leven wel eens lijken te ontberen. In deze periode van het jaar voelen wij kortom een zich aankondigend lichamelijk ontwaken, terwijl zo'n ontwaken heel goed tegelijk ook geestelijk van aard kan

zijn. Wij voelen ons jong, u en ik, meneer Van der Horst, maar dat wil natuurlijk niet zeggen dat daardoor onze aandacht eenzijdig altijd op een enkel aspect van onze totale menselijke beleving gericht moet zijn.

Natuurlijk is het zo, en waarom zouden wij dit ontkennen als wij elkaar immers langer dan vandaag kennen, ja, het is zeker zo dat ons hart sneller begint te kloppen als wij op een warme voorjaarsdag een eerste vlucht jonge Valken, waarboven wij een branie-achtig juichend lachend zingen horen opstijgen, zien uitvaren. Een enkele jongen voegt zich daar overigens, nauwelijks hoorbaar, met zijn lage bromstem bij. Het zeilseizoen is geopend, meneer Van der Horst, en dat brengt ons tevens op een van die uitstekende mogelijkheden voor zo'n vakantie waarover wij spraken, we dollen wat en we zingen wat zonder daarbij geestelijke vergezichten uit het oog te verliezen.

Ik weet niet hoe het met u staat, maar ik, ik kon niet wachten, ik heb mijn beste vriend al te water gelaten. In de kerstvakantie hebben wij het lakwerk nagezien, en ook de stagen en vallen gecontroleerd, de mast, de schoten, het roer, de giek... Daar ligt hij nu, uw vriend, mijn vriend, terwijl de golfjes vredig tegen de boeg klotzen, hier en daar een onbestemd maar toch ook zo vertrouwd zacht knarsend geluid zich doet horen, en het vaantje hoog in de mast tegen het zonlicht dapper en hulpvaardig ons de juiste richting wijst.

Als wij dit jaar nu eens een tocht zouden maken door eigen land. Veel zakgeld heeft u voor zo'n tocht niet

nodig, terwijl wij zoveel zullen meemaken, dat wij later, uitgeput, dat wel, maar ook tevreden bij thuiskomst onze moeder de indruk geven een buitenlandse reis te hebben gemaakt, hoewel wij toch niet verder zijn geweest dan het vertrouwde Hollandse polderland.

De mooiste momenten van zo'n zeilvakantie beleeft u 's avonds, als u na een dag zeilen bent afgemeerd, als u eventueel uw tentje op de wal hebt opgezet, als u de giek hebt opgetrokken met een kraanlijn, de dektent half hebt uitgerold, als u een handwasje hebt gedaan, als u de koffie hebt opgewarmd, en de nasi, en als u zich eindelijk op uw klapstoeltjes hebt geïnstalleerd. Als u dat alles hebt gedaan, en dan bij of op uw schip gezeten de ogen over het water laat dwalen, dan beleeft u een heilig ogenblik. Een innerlijk geestelijk zingend lachend juichen welt op in uw borst, u voelt zich tegelijk omsloten en opgeheven door een spanning, een soort rust...

Natuurlijk hangen wij, onbekend met de gewoonten die immers van dorp tot dorp kunnen verschillen, geen meisjesondergoed aan de stagen te drogen... Ach wat, laat ook maar wapperen, die vrolijke broekjes. Het zijn even zovele vlaggen van een bevriende, maar toch ook weer vreemde en onbereikbare natie. Terra incognita, meneer Van der Horst, een onbekend land met betrekking waartoe wij nooit zullen slagen, ook niet na de zoveelste ontdekkingsreis, het geheel correct in kaart te brengen.

Rust is over land en water gedaald, maar weldra zal

een nieuwe dag aanbreken, met nieuwe mogelijkheden, nieuwe bestemmingen, uitdagingen, teleurstellingen, ja, die soms ook... Maar gaandeweg kunnen wij ons nog maar moeilijk aan de indruk onttrekken dat zo'n zeilvakantie sterke gelijkenis vertoont met het leven zelf. Datzelfde innerlijk dat ons dreef, dat ons uitdaagde, ja, dat van ons eiste de zeilen te hijsen, datzelfde innerlijk daagt ons na verloop van tijd uit haar nieuwe commando, strijkt de zeilen, te weerstaan. Zes dagen, acht misschien, maar dan zullen wij die innerlijke stem, dat bevel, ook gehoorzamen. Als wij thuisgekomen op onze moeder de indruk hebben gemaakt van alles te hebben genoten, als alle avonturen zijn verteld, daalt een stil geluk over ons neer, een dankbaar en tevreden omzien. Dat omzien echter, dat verschuift in de loop van de tijd weer geleidelijk maar onherroepelijk in de richting van een reikhalzend uitzien.

Sakkerloot

Iedereen kan weten dat wij, als het er op aankomt, geen mensen zijn die de actualiteit schuwen. Liever stellen wij ons bloot aan de gevaren die de storm van het volle leven met zich meevoert, dan dat wij ons verschuilen achter een genoeglijke ambiance van wereldvreemde gezapigheid. Vandaar dat ik het met u wil hebben over het pauselijke document *Sacerdotalis Ordinatio*, hetgeen zoveel betekent als bepalingen omtrent het priesterambt. Een opluchting, dat is het, ja, dat vooral... Voor nu en tot in der eeuwigheid is bepaald dat de priesterlijke dienstbaarheid een mannelijke roeping is. Een onfeilbare uitspraak van een verstandig man die, evenals u en ik, het heden onverschrokken tegemoet treedt zonder zich iets aan te trekken van allerlei hysterisch geklets. De mens wikt, zo denkt de paus, maar ik beschik. Maar hoe komen u en ik nu zo over de heilige vader te spreken? Dat kwam, meneer Van der Horst, doordat deze sacerdotale kwestie ons herinnerde aan de opvattingen die in de academische omgeving, waarin wij soms verkeren, gehuldigd worden. Daar wordt namelijk beweerd dat wij geen leerstellingen mogen aanhangen, dat wij van alles en nog wat moeten dulden, en vooral dat alles relatief is... Vooral dat laatste, dat wordt zo

vaak herhaald dat het tenslotte overal is doorgedrongen, tot de omroep, de scholen, ja zelfs tot christelijke bijeenkomsten, en allerlei geïllustreerde bladen, die men enige jaren geleden alleen nog door middel van een suggestieve mimiek bij de sigarenman kon bestellen. Ja, meneer Van der Horst, dat woordje relatief, dat is ons te veel geworden, net als sociologie, of computerkunde... Al zijn wij nog zulke verstokte korfballers, het drijft ons onverbiddelijk naar de fles.

Bij de kassa van de supermarkt echter, daar is van dat algemene relativiseringsvermogen weinig te merken. Merkwaardig dat men in het geval van de vraag naar de waarde van het geld, nu juist een relatieve zaak bij uitstek, een onbeperkt vertrouwen heeft in de harde gulden. Hoe het ook zij, zolang er maar genoeg te nuttigen is, worden de driften geblust, zoals de Franse koning Hendrik IV al wist. De basis van het relativisme is het achterwerk. Toch laait op enkele plaatsen in de academische wereld het oude vuur weer op, al is het zo dat men daarbij, om zijn rijzende fantasie in de juiste richting te sturen, de dogma's node ontbeert. Zo bleek uit een onderzoek van de Katholieke Universiteit Nijmegen dat de wetenschappelijk staf aldaar in het afgelopen jaar voor een bedrag van veertigduizend gulden aan lustopwekkende nummers heeft gedraaid. Over deze zaak in het bijzonder is voor zover wij weten nog geen pauselijk document beschikbaar. Voor de zekerheid is het echter beter als dit personeel voorlopig met de handjes boven het bureau telefoneert.

Zelf spellen

Met blijde onbezorgdheid korfballen zonder alcohol... Ja, konden we dat nog maar. Eerder zijn we geneigd om tegen onze principes wijn of jenever te nuttigen, zij het in bescheiden medicinale doses. Het internet, meneer Van der Horst, of het postmodernisme, of iemand die vraagtekens bij zijn twijfels zet, ga zo maar door, en dan is er ook nog eens de nieuwe spelling, die volgens de taalunie geen wiskunde is, en volgens ons ook niets anders. Merkwaardig is het evengoed wel dat het juist taalgeleerden zo vaak aan gevoel voor de taal ontbreekt. Ondertussen wordt wel het hele Nederlandse volk, en niet te vergeten het Belgische, met die spelling opgescheept, en nog wel op onze eigen kosten.

De vraag is waarom voor de zoveelste keer in deze eeuw een nieuw woordbeeld moet worden geschapen zonder dat allerlei kwesties dichter bij een oplossing zijn gekomen. Nog steeds zijn er geen criteria voor de keuze tussen c en k bij vele woorden. Nog steeds ontbreken criteria bij de schrijfwijze van samenstellingen met bindingsklanken. Nieuw is bovendien dat het schrijven van de verbindings-s van samenstellingen soms wordt vrijgelaten. Nieuw is ook het ontbreken van criteria bij het gebruik van accenten bij Franse leenwoorden.

Het meest tergende van de nieuwe spelling is echter de voorkeur van -en boven -e in de spelling van de bindingsklank van samenstellingen. De oude regel van het noodzakelijk meervoud vindt men terecht gekunsteld. Het gaat immers om bindingsklanken die een verschillende achtergrond kunnen hebben. Als er een keus gemaakt wordt, zou nu juist een voorkeur voor -e het meest voor de hand liggen.

U kunt de vraag stellen of er iets tegen gekunsteld taalgebruik is. Zo is er de voorkeur voor *dan* boven *als* na een vergrotende trap of het onderscheid tussen hun en hen. Beide hebben een gekunstelde, geleerde, niet aan de levende taal ontleende achtergrond. Maar misschien voegt deze gekunsteldheid toch nog iets toe. Het geknoei van de nieuwe spelling voegt echter niets toe, al is het ook het begin van iets nieuws... De aanleg van een snelweg door de Nederlandse taal. Het beste zou zijn als iedereen maar gaat schrijven zoals hem dat goeddunkt. Openbare geschriften, zoals kranten, kunnen zich naar eer en geweten niet meer houden aan de regels van de taalunie, maar wensen toch een standaard. De enige oplossing lijkt een nieuwe particuliere voorkeursspelling te zijn. Misschien zou vertaalster Anneke Reinders, die actie voert tegen de nieuwe spelling, door een aantal grote uitgevers de gelegenheid geboden moeten worden met een aantal medewerkers zo'n nieuwe particuliere spelling te ontwerpen, zodat wij over enige jaren naast de officiële spelling en het zelf spellen, kunnen kiezen voor de spelling Reinders.

Ontwikkeling

Laag hangt de nevel boven het water in de schittering van het late middaglicht, samentrekkende en dan weer uiteenspattende wolken van duizenden spreeuwen, soms in lange slierten uitgerekt langs de horizon... Het wordt reeds herfst, meneer Van der Horst. Het is tijd om uw beste vriend uit het water te halen! Nog nagenietend van een seizoen vol van dat jonge juichende lachen breekt een heel andere tijd aan. U zult gaan doen waarnaar u al zo lang zo hartstochtelijk hebt kunnen verlangen, maar waarvoor u de rust in die bruisende zomermaanden op het water ontbrak, ja, soms was er wel een rust, een eenvoudig gelukkig zijn, een soort vrolijke weemoed die aan zichzelf genoeg had, een rust, ja, dat wel, maar anders... Eindelijk zult u dat boek weer op kunnen pakken dat u terzijde had moeten leggen toen het daarbuiten lokte, u onweerstaanbaar aantrok, meesleurde...

Bep kijkt naar Dirk. Dirk zit ergens op te broeden. Eigenlijk houdt Dirk niet echt van vrede, vindt Bep. Maar Dirk vindt dat je pas echt van vrede kunt genieten als er geen reden meer is voor oorlog. Bep ergert zich aan de logica van Dirk. Vrede is gewoon iets dat in je hart woont...

Maar, meneer Van der Horst, nu moeten wij maar hopen dat u het begin inmiddels niet bent vergeten, omdat immers de ontwikkeling in zo'n roman de ruimte tussen de regels steeds groter maakt. Nee, dat maakt het er niet eenvoudiger op, maar lezen, dat is ook en vooral *leren* lezen. De jongste generatie academici leest net zoveel als zestigplussers met alleen lagere school, zo is gebleken... Het is mij vreemd te moede te bedenken dat die jonge academici zich dus gewoon niet willen ontwikkelen. Desondanks is het zo dat jongeren over een grotere intelligentie beschikken dan de ouderen. Daarbij moet wel weer aangetekend worden dat zwarte medemensen, of zij nu jong zijn of oud, bijna altijd dommer zijn hun blanke leeftijdgenoten. Zeker, dat zijn allemaal boeiende resultaten van wetenschappelijk onderzoek met computers. Wij hebben het niet zelf bedacht. Wel mogen wij zelf de conclusie trekken. Naarmate iemand meer leest en zwarter is, is hij dus dommer, en een jonge zwarte is ongeveer even intelligent als een blanke zestigplusser, behalve als deze zestigplusser veel leest, want dan is de jonge zwarte hem niet alleen seksueel maar ook intellectueel de baas... Wat van dit alles ook waar zij, meneer Van der Horst, ik ben blij en dankbaar dat wij onze opleiding niet hebben gevolgd aan een moderne universiteit, maar aan de hogeschool des levens, waar helemaal geen sociologie of informatiekunde wordt gedoceerd. U en ik, wij, zo moet u het zien, zijn eigenlijk de laatste echte zwarten in een elektronische wildernis.

De kakschool

Het lokt ons nog wel daar buiten... Gelukkig resten er nog mooie nazomerdagen, vroege herfstdagen, waarop de zon wel eerder ter kimme neigt, de lucht wel frisser wordt, maar het water zijn warmte nog heeft behouden. Juist dat, dat noodt ons nog eens de zeilen van onze beste vriend te hijsen voor hij 's winters zijn welverdiende rust zal zoeken ergens op een boerenhoeve. Het lokt ons nog wel... Toch betrapten wij elkaar er op, meneer Van der Horst, dat wij zo nu en dan weer het universitaire nieuws gingen volgen.

Een student heeft twee boeken over journalistiek van een ander overgeschreven, misschien met behulp van tekstherkenningsapparatuur, heeft vervolgens zijn naam er onder gezet, en is er op afgestudeerd. Zo ontstaan ook veel studies op het gebied van acupunctuur of euthanasie, dus wat maakt het uit, zult u zeggen. Even wat overschrijven en dan een eigen mening erbij die getuigt van een interessante persoonlijke ontwikkeling. Alleen vonden de schrijvers van die twee boeken het niet zo leuk toen die doctoraalscriptie bij een gerenommeerde uitgever in druk verscheen... Maar daar gaat het ons nu even niet om, meneer Van der Horst. Wat wij interessant vonden was het commen-

taar van scriptiebegeleider universitair docent J. van de Gein. Tegenwoordig worden wel meer niet-wetenschappelijke scripties geschreven, meende zij. *Veel van onze studenten zijn niet geïnteresseerd in wetenschap.* Er is dus eigenlijk niks aan de hand.

De hogeschool des levens, die voorziet in een onderwerp dat, zoals al enkele keren gebleken is, veel meer tot onze verbeelding spreekt... Toch zette deze hele geïnkwestie ons óók aan het denken. Al eens eerder, meneer van der Horst, merkten wij op dat eigenlijk iedereen intuïtief wel weet dat het middelbaar onderwijs helemaal niet moeilijker is dan ambachtsschool of mulo. Is het ook niet zo dat eigenlijk iedere student weet dat de universiteit, op haar beurt, weer niet moeilijker is dan het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs? Zeker als je communicatie, journalistiek of management studeert? Want dat kan tegenwoordig namelijk ook.

Veelal, denken wij soms, als wij in een opgewekte bui zijn... Veelal is het gewoon een kwestie van weten wat je lekker vindt of zoiets... Jezelf ontwikkelen. Eigenlijk is het zó, meneer Van der Horst, althans die conclusie dringt zich aan ons op, dat de werkelijk allermoeilijkste schakel in ons onderwijssysteem de kakschool is. Hebt u die eenmaal overleefd, dan ligt er een stralende toekomst in het verschiet. Zonder problemen op naar de vut-gerechtigde leeftijd. Dat is gewoon psychologie... Jawel, werken doen ze in de derde wereld maar, dus die economie die loopt wel lekker. Vandaar dus dat wij nog even gaan genieten.

De rode vaan

Hooghouden van de zedelijke normen van de West-Europese cultuur, sociale vorming gericht op de eisen van de wordende socialistische maatschappij en bevordering van de nationale saamhorigheid door middel van studie en het tot ontwikkeling brengen van levens- en uitingsvormen, waaronder zang, dans, lezentoneel, kamperen, natuurstudie en sport en spel.

Dat waren, meneer Van der Horst, de doelstellingen van de jeugd, die stuk voor stuk nog niets aan actualiteit hebben ingeboet. Wel jammer dat het merendeel van de jongeren in onze tijd een levenswijze heeft ontwikkeld die dergelijke doelstellingen lijkt uit te sluiten. Ook is het jammer dat de wording van die socialistische maatschappij zich nog steeds in een heel pril stadium bevindt.

Natuurlijk was er ook wel eens een enkele wanklank, een jongen die zijn gitaar liever als een soort trommel gebruikte, of een kussengevecht waarbij de deelnemers elk begrip voor het tijdelijke leken te verliezen... Maar wat ons toch nog vooral in de oren klinkt is het schaterende lachen van onze meisjes op een zomermiddag aan het water, of het brommende gezang van de jongens rond het kampvuur 's avonds, de eurhythmische dans

van de oudere meisjes in een voorjaarsweide... Het korfballen zonder alcohol of het natuurkamperen binnen de beslotenheid van het grote socialistische gezin.

Ook in onze tijd, meneer Van der Horst, bij het naderen van de eeuwwende... Wat is er ook nu nog mooier dan de gezonde lach van een jonge vrouw of meisje? Wat is er fijner dan samen dansen en zingen? Is er iets verkeerd aan het karakter van jeugd die tot vrolijkheid en zingen in staat is zonder de invloed van bedwelvende middelen? Verschaffen die middelen wel echt plezier? Is het, tenslotte, niet zo dat wij die rode vaan gerust weer eens voor de dag mogen halen? Diezelfde jongens en meisjes die toen zo'n heerlijke tijd beleefden, wisten ook dat aan al die vreugde iets ten grondslag lag dat verder reikte dan de belangen of wensen van een bepaald individu op een bepaald moment.

Hopelijk hebben onze vrouwen en meisjes die rode vaan nog eens flink in model geperst, want die hebben wij de laatste jaren node gemist! Waar zijn de idealen gebleven? Leren op school mag alleen nog als het nuttig is, kunstschilders moeten communiceren en kinderen mogen alleen door hun eigen zwakzinnige ouders worden verzorgd. De natuur zucht... Maar het zal, zo hopen wij althans, niet lang meer duren voor jongens en meisjes zekere waarden van ons overnemen om de massa richting te geven. Wij, meneer Van der Horst, u en ik, wij blijven in elk geval korfballen tot de dokter het ons verbiedt, en ook dan nog. In onze harten tintelt de vreugd. Wij zingen onze blijde onbezorgdheid de wereld in!

Koffie

De avonden worden langer, meneer Van der Horst... Onwillekeurig komen herinneringen boven ook al zitten wij daar niet altijd op te wachten. De tijd dat wij ingeschreven waren bij een instelling voor hoger onderwijs, weet u nog, voordat het volle leven beslag op ons legde. Toen al gingen er geruchten over veranderingen. Verkorting en verlenging, verhoging en verlaging, uitzetting en inkrimping... Wij herinneren ons nog goed, meneer Van der Horst, hoe de nieuwe tijd zich aandiende met het ontslag van de koffiejuffrouw. Voor ons was dat eigenlijk wel een goede voorbereiding op de hogeschool des levens, waar wij immers ook, geheel op eigen kunde en vitaliteit teruggeworpen, zelf dus, geheel zelfstandig onze eigen koffie zouden moeten zetten.

Die docenten, die werden nooit ontslagen. Ja, een enkele nieuwkomer misschien, die nog net van de onderste trede van de ladder afgetrapt kon worden... Over het algemeen bleven de docenten zitten waar ze zaten, en in de resterende gevallen was er een riante regeling voor hen die de vijftigjarige leeftijd bereikt hadden. Het is ons in die tijd aan het hoger onderwijs dikwijls opgevallen dat die koffiejuffrouw een essentiële rol in

het geheel van onze opleiding speelde. Daar in keuken of kantine, daar leefde het nog, dáár klopte nog een hart. Haar te moeten missen... Al heeft het bittere feit onze overstap naar het eigenlijke leven mogelijk met enkele jaren bespoedigd.

De docenten waren ingenomen met de oplossing van het aanvankelijk zo nijpend lijkende bezuinigingsprobleem. Maar hun tevredenheid duurde niet lang. Immers, de koffie die uit de in der haast overal geplaatste automaten kon worden gehaald, smaakte niet goed. Het idee om zelfstandig met hun eigen handen zelf hun eigen koffie te zetten, daar hadden die docenten nog nooit van gehoord.

De riante regeling voor docenten boven vijftig jaar bleek inmiddels helemaal geen besparing tot gevolg te hebben, maar integendeel het hoger onderwijs handenvol geld te kosten. Bovendien zouden misschien nu ook veertigjarigen hun pensioen op gaan eisen. Onze school was dus zo verstandig om een externe firma voortaan de koffie te laten verzorgen. Het werd een succes, want dat bedrijf bleek behalve koffie te zetten ook allerlei hapjes te bakken en te frituren, soep te koken, enzovoorts, zodat de school van onder tot boven naar die culinaire bereidingswijzen ging ruiken. De docenten zaten in de tot restaurant verbouwde kantine de hele dag heerlijk te schranzen. Zo kwam alles ten slotte goed. Als wij koffie zetten doemt nog vaak het beeld op van die koffiejuffrouw. Ook staan ons de tafelende docenten nog helder voor ogen. Allen gedenken wij gepast.

Verre kusten

Wat is fijner dan voortgedreven door een stevige bries in de zomermaanden ons waterrijke land te doorkruisen... Hoeveel schitterende plekjes hebben wij zo al niet ontdekt! De wind in de zeilen, dan zijn wij, u en ik, meneer Van der Horst, volmaakt gelukkig.

Maar ook kan het voorkomen dat wij midden op een van onze plassen door een plotselinge windstilte worden overvallen... Zojuist klotsten de golven nog tegen de boeg, maar nu toont het water, waaraan de warme namiddagzon een laagliggende nevel ontlokte... Nu toont datzelfde water zich als een rimpelloze spiegel en de zeilen hangen werkeloos neer. Aandachtig turend proberen wij onze positie te bepalen.

Niet zo ver van ons vandaan blijkt zich langs de oever een steiger te bevinden, waarop jonge vrouwen, meisjes eigenlijk, zo opgaan in hun dartel spel dat zij de onverwachts ingetreden stilte en het roerloos liggende schip niet lijken op te merken. De krachtige bewegingen van hun tere gestalten tekenen zich af tegen het als door talloos veel kristallen weerkaatste licht. Hun hoge lach en juichend gezang klinken klaterend over het water. Soms duwen zij elkaar jongensachtig van de steiger af, waarbij het plassen en plonzen wordt afge-

wisseld door hun schelle kreten. O, nee, ja, dáár wilden wij wel afmeren, maar het kán niet... Onbeweeglijk ligt ons schip om pas vele uren later, na nachtzeilend gebruik te hebben gemaakt van een geringe werveling in de atmosfeer, aan een geheel andere oever terecht te komen. Ja, meneer Van der Horst, zulke dagen komen ook voor. Dan hebben wij *niet* gezeild, maar toch konden wij, 's avonds rond onze spiritusbrander geschaard, wel honderduit vertellen.

Onze éénogige vriendin hadden wij ook meegenomen... Zij opent haar oog maar zelden, en dan nog slechts voor een onderdeel van een seconde en alleen als wij dat willen. Natuurlijk moeten wij daarbij ons gezond verstand gebruiken. Door iets ruimer te belichten en daarna wat krapper te ontwikkelen zullen wij onze nevelige foto's later, in onze doka, in fijne nuances zien opdopen bij het zwakke schijnsel van de in de schaal weerkaatsende rode lamp. Ja, daar, 's winters op onze zolder, achter ons vergrotingsapparaat, bij de wat schrale warmte van een elektrische straalkachel, beleven we die hele zomer nog een keer. Een prachtige liefhebberij die het leven zelf opnieuw tot leven doet komen.

In de praktijk van dat leven zijn wij na zo'n zomer trouwens een flink eind gevorderd, zodat wij, moe maar voldaan, na onze vakantie met de theorie nog maar weinig moeite zullen hebben. Eenmaal teruggekeerd in de schoolbanken speelt een glimlach ons rond de lippen. Het diploma van de hogeschool des levens hebben wij immers allang op zak.

Motivatie

Hoewel de zon al vroeger ter kimme neigt, blijven wij kamperen zolang de dokter het ons toestaat, en ook dan nog... Er was immers een tijd dat gewone mensen zoals u en ik niet eens de kans kregen om behoorlijk adem te halen! Daarom zijn wij dankbaar dat behalve de mobiliteit tussen de klassen ook het gebruik van zuurstof is toegenomen.

De notaris was er dit jaar ook weer. En het plotseling opklinkend lachen van meisjes en jonge vrouwen... Maar de hond was nieuw. 'Lig, ja, goed zo, sta, zit... Gehoorzaam... O, nee, hij gehoorzaamt niet, of toch, ja, braaf... Woef, woef... Nee, o, ja, ja...' Ze stoeiden met hem. Hij krijgt een klopje, kussen... Ons werd spoedig duidelijk, dat ook een redeloos dier in staat is om te genieten.

Terwijl wij nog wat verbleven op ons kampeerterrein, zomaar ergens in de schaarser wordende natuur van ons platteland, zien wij de eerste groepjes scholieren de elementen trotseren... Het hele jaar zo door, en het volgende, en nog een jaar, tien, twintig leerjaren, waarin pedagogisch verantwoord elementaire kennis wordt verworven, die later, onveranderd, in het geheel niet blijkt te kloppen. Toch vormt dit de basis voor een vervolgopleiding, waar hetzelfde patroon zich herhaalt...

Maar ook een motivatiegesprek maakt tegenwoordig onderdeel uit van de selectieprocedure. Wil iemand eigenlijk wel wat hij wil. Op zichzelf een interessante kwestie.

Als wij, u en ik, die fietsende plattelandsjeugd zien, is het ons weleens vreemd te moede vast te moeten stellen hoe de dagelijkse bereidheid tot een dergelijke fysieke inspanning, in combinatie met het argeloos vertrouwen dat de jeugd nu eenmaal eigen is, door derden dikwijls slechts gebruikt wordt om onze nationale politiemacht, met het oog op de staathuishoudkunde, tot een bepaalde omvang beperkt te houden. Hoe dit alles ook zij, in het hele onderwijskundige programma wordt de hogeschool des levens, die ons tenminste in de gelegenheid had kunnen stellen te leren in de oorspronkelijke betekenis van het woord, krampachtig overgeslagen.

Wij merkten het al eens een keer eerder op, en ook daarvóór... Eigenlijk weet iedereen intuïtief wel dat het middelbaar onderwijs helemaal niet moeilijker is dan ambachtsschool of mulo, en dat de universiteit, op haar beurt, niet moeilijker is dan het voorbereidend onderwijs, vooral als u sociologie of informatiekunde zou gaan studeren... De eigenaardige werking van het geheugen zorgt er daarbij voor dat het kennisniveau feitelijk constant blijft.

Wij, meneer Van der Horst, halen nog even adem, wij houden nog even vakantie in de zin van 'tijd hebben voor', nog even genieten... Ontgroenen, dat doen wij onszelf in het vrije veld wel.

Natuur

Soms zien wij wel eens in een documentaire film, in eigen stad of dorp, of zomaar ergens in het wild een vrouw of meisje... Dat overkomt u ook, meneer Van der Horst. Door deze of gene omstandigheid moest zo'n meisje een geordende omgang met de medemens ontberen. Ze is gewoon weinig ontwikkeld, veel intellectueel gereedschap heeft zij niet tot haar beschikking, en in haar contact met anderen is ze eerder afwerend dan toeschietelijk. Het spijt mij u te moeten zeggen dat zij nauwelijks kan lezen of schrijven. Maar plotseling mocht u beseffen hoe ondanks deze gebreken haar instinct gezond, krachtig en vlammend was. Misschien kwam toen ook bij u de overweging op dat deze bijzondere kwaliteit van het vrouwelijk ras juist zo naar voren trad, doordat tot haar zwakbegaafde ouders nog nooit iets over leerplicht en schoolgaan was doorgedrongen. Het zijn uitzonderingen, maar ze komen vaker voor dan u denkt.

Bij ons, meneer Van der Horst, staat de vrouw altijd op een voetstuk. Voor ons strekt het niet bijzonder tot haar aanbeveling als zij een langdurige studie in de agologie of de communicatiekunde achter de rug heeft. Er wordt immers heel wat afgestudeerd in takken van weten-

schap die vroeger helemaal niet bestonden. Aan de Universiteit Twente bijvoorbeeld wordt het ondernemerschap gestimuleerd door studenten, uiteraard op kosten van de gemeenschap, zogenaamd een winkeltje te laten beginnen. Laat ik u alleen dit zeggen, meneer Van der Horst, dat mijn eigen grootvader, gedwongen tot een jeugdig kostwinnerschap, met slechts twee jaar lagere school geheel zelfstandig en zonder subsidie een bedrijf is begonnen, waarin hij tot zijn tachtigste actief is gebleven. Ik zou u het adres kunnen geven...

Toch lijkt voor sommige gespecialiseerde richtingen binnen de agologie de belangstelling te verflauwen. Volgens een universitair docent in Amsterdam komt dat doordat eerstejaarsstudenten op geslachtelijk gebied verlegen, onzeker en onwetend zijn. Of u dus geschikt bent voor een studie, meneer Van der Horst, is gewoon een kwestie van copulatie, waarbij ik me ervoor hoed een onderscheid te maken tussen van voren of van achteren om slechts enkele van de uiteindelijk toch beperkte mogelijkheden onder uw aandacht te brengen. Na enkele jaren geslachtelijke omgang, waarbij 'praktische en persoonlijke ervaringen theorievorming allerminst in de weg staan' is het tijd om met een gedegen 'emancipatieonderzoek' de studie af te ronden. Gelukkig is het volgens een emeritus hoogleraar uit Utrecht, dankzij de onbeperkte gelegenheid tot herkansing, vrijwel onmogelijk niet ook een bul te bemachtigen. Het effect dat dit alles op de jeugdige persoonlijkheid heeft, plaatst ons echter wel voor een moreel dilemma.

Economie

Er was een tijd, hoe lang geleden ook, maar hij staat ons nog helder voor ogen... Er was een tijd, meneer Van der Horst, dat wij onze blijde onbezorgdheid de wereld in zongen. Nu kunnen wij geen krant meer lezen of een gevoel van beklemming neemt bezit van ons.

Zo werden wij vandaag geattendeerd op het feit dat de aanleg van een rioolbuis met een diameter van drie meter over een afstand van acht meter de gemeente Wymbritseradeel zou komen te staan op vierhonderdduizend gulden. De burgerij was van mening dat de kosten zodanig laag uitvielen dat de diameter van die buis nog wel wat groter zou kunnen worden gemaakt. Een ongeluk, meneer Vander Horst, schuilt in een klein hoekje, zo was de algemene zienswijze.

Wij echter, u en ik, wij vinden vierhonderdduizend gulden voor een buis een heel bedrag. Onze boodschap is dat men het maar op moet zien te houden, of onderploegen zolang dat geen gevaar oplevert voor de volksgezondheid. Maar in diezelfde krant konden wij ook het bericht lezen over de beenprothese van een marathonloper, die, volgens de verbaasde verslaggever, wel twaalfduizend gulden had gekost, die prothese dus. Dat vinden wij nu juist weer goedkoop voor een dergelijk

precisie-instrument. Dus zo ziet u, meneer Van der Horst, dat economie een moeilijke wetenschap is, bij de beoefening waarvan iemand niet zomaar op zijn eigen gevoel af kan gaan. Wat de één goedkoop vindt, vindt de ander duur, en omgekeerd.

Eens trokken wij er op uit met onze gitaar... Studeren, ja, dat deden wij ook, maar dan wel aan de hogeschool des levens, zodat wij niemand iets gekost hebben, terwijl wij ons toch rijk mochten voelen. Dat staat wel in schril contrast met de cultuur die van ons hoger onderwijs bezit heeft genomen. Wij blijven er daarbij aan twijfelen of onderwijs inderdaad een product is, zoals ons nu wordt voorgehouden. Mocht dit al het geval zijn, dan is het in elk geval een product waarvoor niemand de aan de productie verbonden kosten geheel en al uit zijn eigen zak zou willen betalen.

De torenhoge bedrijfskosten zelf blijken immers het bestaansrecht te vormen van menige vakgroep op het gebied van de agologie, de communicatiekunde of het *marketingmanagement*. Die universitaire docenten, meneer Van der Horst, die spelen geen gitaar, maar wel hebben zij een hypotheek die afbetaald moet worden. Natuurlijk, er wordt ook iets uitgedragen, bijvoorbeeld dat het behalen van een diploma niet zozeer een kwestie is van leren als wel van copuleren, maar dan menen u en ik, als eerlijke belastingbetalers, dat het veel beter zou zijn als men zich voor zoiets zou wenden tot een strikt commerciële instelling. Dat mag u duur toeschijnen, maar in de praktijk bent u veel goedkoper uit.

Geheugen

Het barst bijna los... Nog even en wij trekken weer juichend en zingend de natuur in om 's avonds moe maar voldaan onze vrouw of ons meisje alles over onze avonturen te vertellen. Maar voor het zover is, wordt onze aandacht nog opgeëist door iets anders. Wij ontvingen een uitnodiging voor een 'Congres over geheugenverlies aan de Universiteit van Amsterdam' dat mei aanstaande gehouden zal worden. Een ernstig probleem, meneer Van der Horst, dat wij niet lichtvaardig terzijde mogen schuiven, omdat immers een bolwerk van wetenschap in zijn zenuwcentrum getroffen is. Weliswaar laten de symptomen zich bestrijden door bij de patiënt malaria op te wekken, maar een garantie wordt niet gegeven. Die lente, die wij al voelden, die vindt u in elk geval niet aan de Universiteit van Amsterdam. Dáár is het immers herfst.

De Hogeschool van Utrecht kent op het ogenblik weer een heel ander probleem. Daar lijkt in het geheel geen sprake te zijn van een seniele verwording van het voornaamste orgaan. Met jeugdig enthousiasme werden hier in rap tempo nieuwe studierichtingen bedacht, die er vooral op gericht waren de persoonlijkheid van de studenten te ontwikkelen. Maar helaas moesten die stu-

dies even later weer worden opgeheven. De studenten die zich hadden ingeschreven gaf de schoolleiding, niet zozeer in woorden als wel in daden, te verstaan dat ze maar het beste op konden krassen. Voor die jongens en meisjes is dat waarschijnlijk het beste ook.

Ja, wij, u en ik, wij stonden ingeschreven bij de hogeschool des levens, waar het studiepakket slechts uit één vak bestond, en dat was het leven zelf. Onze persoonlijkheid, daar hadden wij helemaal geen tijd voor, meneer Van der Horst. Wij zagen de feiten nog recht in de ogen zonder ons te ontwikkelen. Daarbij was alcoholvrij korfbal slechts een middel, en nooit een doel op zichzelf. Vóór de vorm- en geestloze jaren die nog niet zo lang achter ons liggen... Er was een tijd dat allerlei deftige ideeën nog niet tot het gemeengoed van de Nederlandse huisman behoorden. Creativiteit, originaliteit, ruimdenkendheid, kortom persoonlijke ontplooiing... Kwaliteiten, meneer Van der Horst, die sinds enkele eeuwen vanuit de hoogste kringen steeds verder naar beneden zijn doorgesijpeld. Maar de tijd brak aan dat jonkheren, freules en douairières tot de onzen zijn gaan behoren, en wij behoren tot de hunnen. Wat ons daarbij wel verbaast is dat het geheugenverlies van menig universitair medewerker, die zelf dus in die geestloze jaren van nog maar zo kort geleden zijn intellectuele ontwikkeling heeft doorgemaakt, juist op die jaren betrekking heeft. De blij herinnering aan het kakschooltje is echter bij menig docent in de communicatiekunde of het marketing management nog springlevend.

Kunstonderwijs

Natuurlijk, meneer Van der Horst, maken wij iets weleens mooier dan het in werkelijkheid geweest is. U en ik zijn immers ook mensen. Soms gebeurden er dingen op die hogeschool des levens, die wij met zoveel hartsocht doorlopen hebben, waarbij eventuele doublures onze overtuiging nog aan kracht deden winnen... Tijdens onze studie aan die hogeschool des levens zijn er weleens dingen gebeurd waarvoor wij ons schamen zonder er iets van geleerd te hebben. Spijt van onze inschrijving hebben wij echter niet.

Wij zijn niet de eersten die het opmerken... Er is het gevoelloze ding, maar er is ook het dingloze gevoel. In de opvatting van een professor uit Leiden zijn dat twee kanten van dezelfde medaille. U en ik herinnerden zich vooral de tweede kant van die medaille toen ons het boekje *Creativiteit onder druk* van Maria Hopman onder ogen kwam. Dit in het bijzonder zich tot kunststudenten richtende werk gunt ons een blik op de periodieke beoordeling van deze jonge mensen. Daarbij blijkt het heel gewoon te zijn zo'n student de vraag te stellen: 'Kun je iets vertellen over je eigen beeldend proces?' Naar onze mening, meneer Van der Horst, en dan drukken wij, u en ik, ons erg netjes uit, staat die creativiteit

niet alleen onder druk bij het stellen van zo'n vraag, maar vooral is het verrichten van scheppende arbeid in een omgeving waar dergelijke vragen gesteld worden uitgesloten, tenzij iemand in staat is de hem omringende werkelijkheid zowel krachtig als permanent te ontkennen of in elk geval buiten beschouwing te laten. Helaas komt dit probleem van het kunstonderwijs in het boekje niet aan de orde. Wel treffen wij er interessante adviezen in aan over het 'bespreekbaar kunnen en durven maken van je werk' of het 'omgaan met zelfkritiek'.

Natuurlijk dringt zich hier de vraag op wat eigenlijk het verschil is tussen een kunstacademie en, als dat de jongeren tenminste nog wat zegt, paviljoen drie. Aan de andere kant zijn dergelijke beschouwingen over motivatie en zelfrealisatie zo algemeen geworden dat ze in elk damesblad in overvloed voorkomen, zodat iemand gemakkelijk zou kunnen opperen dat wij allen, de Nederlandse huisman voorop, eigenlijk ook een soort kunstschilders zijn. Hoe het ook zij, meneer Van der Horst, de zielkunde uit het boekje is een slap aftreksel van de zielkunde die honderd jaar geleden, dus nog voor de tijd van het korfballen zonder alcohol, al verouderd was. Toch is de werkelijkheid tot decor geworden. Het is niet de eerste keer dat wij ons moeten afvragen waar het hart en de emotie zijn gebleven. U weet immers net zo goed als ik dat kunst geen proces is en ook niets met motivatie te maken heeft, maar dat het gaat om de schittering van de waarheid, die in duffe boekjes van de onderhavige soort juist ver te zoeken is.

Creativiteit

De zon neigt alweer vroeger ter kimme, maar wat wij meemaakten kan niemand ons afnemen. Vrije beweging en een gevoel van saamhorigheid rond onze ruisende spiritusbranders waren twee voorname en noodzakelijke elementen van onze sociaal zowel wenselijke als noodzakelijke vakantie onder het linnen dak. Er waren weer de moeders met hun oudere meisjes, van wie wij ons afvroegen of zij volgend jaar niet zélf uitvliegen en die moeders hun ezel meenemen. Ja, meneer Van der Horst, dat zouden wij zeker niet de eerste keer in ons leven zien. Zij plant haar uitschuifbare schilderkunstige standaard tussen de boterbloemen, neemt haar penseel ter hand, zet de eerste streken op het maagdelijk witte aquarelleerblok, kijkt soms dromerig en heupwiegend op, gaat voort, kijkt weer op om haarzelf ten slotte geheel uit te drukken. Het is niet de eerste keer... Toch staan wij telkens verbaasd. Zo'n oudere moeder heeft helemaal geen kunstacademie nodig. Zij kan het uit haarzelf vanzelf. Die hogeschool des levens van ons, meneer Van der Horst, die kent, zo blijkt weer, geen scheiding der seksen. Bij haar zitten de jongens en meisjes gewoon door elkaar in de klas. Als echter uw oudere moeder toch haar mogelijkheden verder zou

willen uitbouwen dan is het nog niet zo eenvoudig om bij haar verlangen behulpzaam te zijn. Wij begrepen immers onlangs uit *Creativiteit onder druk* van Maria Hopman dat het op een kunstacademie er niet zozeer om gaat te leren schilderen, als wel dat de didactiek er vooral op gericht is een student iets te leren vertellen over zijn beeldend proces, en dat kan die moeder nu juist allang. Zij hoeft dus niet naar die academie. Maar oudere meisjes, die niet meer willen kamperen, willen misschien wél op Hopmans academie hun zelfvertrouwen en studievaardigheid ontwikkelen. Aan háár zelfbeeld, denkgewoonte, twijfel en onzekerheid kan nog wel gesleuteld worden. Maar hier rijst een andere vraag... Worden zij wel toegelaten? Als het aan directeur John Carp van de Arnhemse kunstacademie ligt, vereist toelating onderwerping aan het systeem, want die directeur is een grote vriend van de pacifist Mient-Jan Faber, die vroeger voor de Russische ambassade actie voerde tegen de neutronenbom en nu voorstander is van oorlog en rassenscheiding. Volgens de moderne kunsttheorie, meneer Van der Horst, is kunst een kwestie van macht. Dat meisje wilde dus wel aan haarzelf werken, maar onder andere ook leren schilderen, al lijkt u dat een gedateerd standpunt. Zeker is in elk geval dat die kunstacademies, na een bestaan van ruim anderhalve eeuw, hun langste tijd gehad hebben. Het wachten is nog op het uitsterven van de kunst-directeuren, want zij zijn goed beschouwd de enigen die nog belang hebben bij hun verdere voortbestaan.

Extremisme

Aan die hogeschool des levens, meneer Van der Horst, hebben wij in al die jaren geen enkele collegedag overgeslagen. Wij hielden onze ogen en oren wijd open om de toestand van onze haptische vermogens in dit verband nog maar even buiten beschouwing te laten. En toch kan het zijn dat wij, niettegenstaande onze leer gierigheid, hier of daar, soms misschien op een deel terrein, soms misschien ook op belangrijke punten, dus zowel in de hoofdvakken als bijvakken van het leven, weleens achter dreigden te lopen. Voor onszelf voltrok zich zo'n ontwikkeling soms ongemerkt, soms ook waren wij ons pijnlijk van haar bewust.

We willen het zo niet, dat achterlopen, we doen er alles aan om het tegen te gaan, maar het overkomt ons. Wij blijven immers mensen. Maar aan dat menszijn ontle- nen wij tegelijk het recht niet meteen vanwege een enkele tekortkoming aangeduid te mogen worden als mo- reel bedorven personen, zoals ons bij een enkele ge- legenheid wel is overkomen. Troost putten wij echter uit het feit dat wij niet de enigen en ook niet de meest laaggeplaatsten zijn die het slachtoffer werden van een dergelijke veroordeling. Het kan bijvoorbeeld gebeuren, meneer Van der Horst, dat een bisschop in één van de

noordelijke provincies van ons land iets zegt over het intieme leven van de mens in een zin zoals u dat twintig jaar geleden nog algemeen in medische handboeken beschreven zag. De auteurs van die boeken leven nog... Het kan dus zijn dat zo'n bisschop zo iets zegt, zich baserend op die handboeken, en daarna wordt uitgemaakt voor niet alleen een slecht mens, maar bovendien voor een extremist omdat het wetenschappelijk bewezen is. Maar als dat zo is dan kan het toch niet anders dan zo zijn dat iedereen twintig jaar geleden extremist was? Of bijna iedereen? Toch waren wij dat in elk geval niet, meneer Van der Horst, want wij waren toen, net als nu, anders dan die bisschop, niet tegen maar voor. Wij waren in die tijd juist vóór géén extremisme.

De wetenschap is dus voortdurend in beweging. Wel valt ons daarbij op dat die verandering vooral plaatsvindt in wetenschappelijke disciplines of neven-disciplines die goed beschouwd juist helemaal niet tot die wetenschap behoren, maar die wel het grootste aantal studenten aan onze instellingen voor wetenschappelijk onderwijs trekken. Daarom is het zowel goed als verheugend dat onze minister van onderwijs, dit inziende, heeft besloten, uiteraard na ampele overwegingen, onze universiteiten te laten fuseren met het hoger beroepsonderwijs, waar denken immers toch al vooral bestaat uit aan jezelf werken. De echt wetenschappelijke wetenschap vindt, krachtens haar natuur, altijd wel ergens een plaats al was het maar aan de hogeschool die wij beiden zo'n warm hart toedragen.

Axioma

Het is de tijd, meneer Van der Horst, dat velen, die net als wij zich aangetrokken voelen tot het spel van wind en golven, zojuist hun beste vriend te water hebben gelaten. Wij zelf waren één van de eersten die, de vroege voorjaarskou trotserend, hun open zeilboot, met een vaste hand aan het helmhout, de toekomst van een nieuwe zomer in stuurden. De wintermaanden waren goed besteed geweest. Wij hadden onze vriend geschuurd en gelakt en een roer vervaardigd dat wij trots aan onze vrouw of verloofde lieten zien. Zij gaven met zwijgende mildheid van haar bewondering blijk. Ja, zeker, wat ons voor ogen staat, maken wij met onze handen. Mocht het onverhoopt niet meteen slagen dan bijten wij ons in de materie vast net zo lang tot het wel lukt. Anderen bagatelliseren het belang van deze eigenschap. Het is zelfs zo dat een bepaalde vasthoudendheid die onze vrouw of ons meisje als een sterke kant in ons karakter weet te waarderen bij personen buiten onze kring van intimi juist een zekere weerstand oproept.

Wat u en ik lijken te missen, meneer Van der Horst, is het fijne gevoel voor het opbouwen van affectief kapitaal, waardoor het goede in ons weleens ten kwade wordt geduid. Dat moet toch ook andersom kunnen. Zo

kenden wij bijvoorbeeld een conservatoriumdirecteur die na een kleine tegenslag zijn instituut ophief, zijn studenten en personeel de straat opstuurde zonder zich om de gevolgen voor hun verdere loopbaan te bekommeren, en vervolgens een veelgevraagd crisismanager is geworden. Of zo lazen wij in de krant over de burgemeester van een grote havenstad die door zowel links als rechts als iemand werd gezien die ‘zoveel gedaan had voor de stad’. Aan het feit dat hij samen met zijn vrouw een kolossale subsidie had versterkt aan een milieubedrijf, in twee betekenissen van het woord, dat het gif zo de plomp in liet lopen, werd discreet voorbijgegaan. Of zo herinneren wij ons tenminste twee ministers van defensie die op het moment dat er een oorlog uitbrak zwaar overspannen uit de roulatie moesten worden genomen, maar aan wier geschiktheid nooit werd getwijfeld. Of zo hoorden wij van een burgemeester in het oosten van ons land die bijna zijn hele stad de lucht in heeft laten vliegen, maar niettemin nog steeds als een bekwaam en moedig bestuurder wordt gezien. Het merkwaardige is, meneer Van der Horst, dat, als u of ik hetzelfde hadden gedaan als deze voorbeeldige mannen, dit een heel andere uitwerking op de waardering van onze persoonlijkheid zou hebben gehad. Waarschijnlijk is het zo dat uitspraken als ‘hij is een bekwaam bestuurder’, ‘een integer politicus’, of ‘hij heeft kloten’ niet zozeer met de feiten te maken hebben als wel met een axioma waar vriend en vijand in geloven en dat deze mannen als een stralenkrans omgeeft.

Reveil

De heemkunde, een woord dat wij etymologisch zouden willen duiden als het bekend zijn, althans het verlangen daartoe, met die plaats waar wij rustig nederliggen, die heemkunde dus, die hebben wij altijd met harts-tocht beoefend. De laatste volle zomermaand van dit jaar zijn wij weer naar buiten getrokken. Zoals de moderne vrijetijdswetenschapper vrije tijd beoefent in zijn wetenschap, zo beoefenen wij wetenschap in onze vrije tijd, want de hogeschool des levens is eigenlijk nooit wegens vakantie gesloten. 's Zomers, daar buiten, daar zijn wij immers in ons element. In het vrije veld woelt het verlangend haken naar iets als een thuiskomst in onze jongensborst. Misschien is onze geliefde heemkunde wel niet altijd zo empirisch als vrijetijdswetenschap of communicatiekunde, maar wij bedrijven haar in elk geval niet met maag of darmen maar met ons hart.

Verspreid over het vrije veld liggen eenvoudige provincieplaatsjes, waar wij graag heemkundige foto's maken van oude gebruiken, van een simpele boerenschuur of ook wel van jonge vrouwen uit het volk, meisjes nog eigenlijk, ondubbelzinnig in hun wezen, geplaatst in haar natuurlijke omgeving. Ja, meneer Van der Horst, dat de eenvoud van zo'n meisje iets uitstraalt, dat hoe-

ven wij elkaar waarachtig niet te vertellen. Haar zelfbewustzijn, zonder zich van haarzelf bewust te zijn, want begrippen als leerplicht of schoolgaan behoorden niet tot de culturele bagage van haar goede ouders, nee, eigenlijk is het de vanzelfsprekende aard van de in haarzelf rustende levenskracht die ons als aan de grond genageld deed staan. Wij legden het allemaal fotografisch vast. Wel was het jammer dat haar broer niet op de foto wilde en de negatieven met de inmiddels gemaakte opnames in beslag genomen heeft, zodat onze heemkundige bevindingen niet gematerialiseerd kunnen worden. Ja, als wij de komende wintermaanden onze vakantiefoto's ontwikkelen, zien wij voor ons geestesoog bij het oranje licht van onze dokalamp beelden opdoemen die in werkelijkheid helaas niet meer bestaan. Onlangs werd het universitair reveil geblazen. U juicht dat toe en ik ook. Wel vragen wij ons af of het nu juist de vrijetijdswetenschap moet zijn die in bescherming genomen moet worden door een uitgelezen gezelschap hoogleraren. Als u werkelijk goed wakker wordt, dan stuurt u die falsifiërende gammawetenschap het vrije veld in. De aan haar deskundigheid ten grondslag liggende methode en ideologie behoren immers allang tot het verleden, maar haar beoefenaars helaas nog niet. Liever zagen wij de geesteswetenschappen terugkeren tot de schoot van de wijsbegeerte. Tot zo lang troosten wij ons met de gedachte dat aan de hogeschool des levens nooit een gammavak is en zal worden gedoceerd. Bij haar immers tellen alleen verstand en hart.

Dutch shit

De burgemeester van een industriestad in het oosten van ons land is een bekwaam bestuurder... Wij wezen elkaar al eerder op een in het volksgeloof verankerd liggende opvatting, dat sommigen, anderen daarentegen juist niet, bekwaam, moedig en integer zijn. Het is natuurlijk zo dat waar Breznjev of Nixon, of Pompidou met zijn *force de frappe*, dat waar zij faalden die burgemeester volledig is geslaagd. Gans het raderwerk staat stil als uw machtige arm dat wil. Jazeker. Maar zelfs met afgehakte armen zou het die burgemeester nog gelukt zijn.

Deze vorm van succes, meneer Van der Horst, kwamen wij ook weleens tegen in het hoger onderwijs. Het ging niet altijd om het waarheidsgehalte van uw bewering of de werkzaamheid van hetgeen u geschapen had, maar om de vraag of u de goede toon wist te treffen, om de vraag of iets of iemand wel van deze tijd is, en vooral ging het er om of uw voorgangers reeds of nog niet het tijdelijke voor het eeuwige hadden verwisseld, wat weer kan samenhangen met de bekwaamheid van de burgemeester. Het is allemaal net moderne kunst.

Wel wil ik hier graag wijzen op de wellicht wat aparte plaats die wordt ingenomen door de studie van de econo-

mie. De beweringen in dat vak mogen weliswaar vaak vaag zijn, toch is er zoiets als verificatie in de praktijk, waar dat volksgeloof, als het immers om eigen liquiditeit gaat, wel degelijk geloof aan hecht. Zo is er een voor-malig toekomstvoorspeller uit een rood nest die niet alleen voortdurend van alles verkeerd voorspelde, maar zelfs in staat was iets verkeerd te voorspellen als het al gebeurd was. Toch werd ook zijn bekwaamheid nooit in twijfel getrokken. Deze man dus, die naar eigen zeggen een fascinatie heeft voor cijfers, is onlangs een zaak begonnen in nieuwe economie die dus van deze tijd is. Inmiddels behoren de aandelen van deze zaak tot de categorie die op de New Yorkse effectenbeurs wordt aangeduid met de term *dutch shit*. Nu durven wij, meneer Vander Horst, u en ik, de voorspelling te doen dat de bekwaamheid van die rode econoom voor de verandering eens terdege in twijfel zal worden getrokken en wel in het bijzonder door iedereen die per ongeluk zijn nieuweconomische aandelen heeft aangeschaft. Een dergelijke ommekeer in het denken hebben wij immers al eens eerder mogen meemaken op het gevoelige gebied van beurs en beleggen. Of het nu één jaar of driehonderd jaar duurt, het lijkt er warempel op dat de waarheid tenslotte toch nog zegeviert.

Ravioli

Die prachtige winter, meneer Van der Horst, waarin op de stille vaarten en plassen jong oranje als het ware op ons afstormde, die winter is weer voorbij... Een tijd voor reflectie, al ging die gepaard met menige geestelijke stoeipartij, was het ook. Het is nogal wat, datgene waar wij de laatste maanden op deze plaats samen, op grond van onze levenservaring, die wij overigens heel bescheiden oordelen, maar die toch zeker aanwezig is... Het is dus nogal wat waar wij samen iets over hebben proberen te zeggen. Het was een trachten, een reiken naar iets, een verstandelijk stamelen, niet meer misschien, maar zeker ook niet minder. Zo spraken wij over het universitair reveil, waarover de avond inmiddels al gevallen is nog voor het is geblazen. Het waren knappe koppen, meneer Van der Horst, maar lang wakker blijven was er helaas niet bij. Voorts bespraken wij dat sommigen, in tegenstelling tot anderen, het axioma van hun bekwaamheid en integriteit als een stralenkrans met zich meedragen. Zo is een burgemeester van een gemeente in het oosten van ons land, die zijn hele stad de lucht in heeft laten vliegen, bij zijn onderdanen geliefder dan ooit tevoren. Naar eigen zeggen krijgt hij zelfs 'steunbetuigingen uit het hele land'. Wel raakte zijn

medeleven met de slachtoffers even op de achtergrond door zijn verontwaardiging over een kritisch artikel in een avondblad. En zo was er die rode econoom wiens aandelen sinds ons vorige onderhoud weer ernstig in waarde zijn gedaald tot slechts zeven procent van de uitgiftekoers van ruim een half jaar geleden. Maar die krijgt geen steunbetuigingen meer. Zo waren er een directeur die zijn school heeft opgeheven, maar meer wordt gerespecteerd dan ooit, geschiedkundigen die elkaars boekjes overschrijven zonder dat aan hun bekwaamheid wordt getwijfeld, deskundigen ‘met kloten’ en gaat u maar door. Een rijke schat in een klein vat. Wij kunnen elkaar verzekeren, meneer Van der Horst, dat de bodem nog niet in zicht is. Zo is er een hoogle-
raar in de misdaadkunde die, mogelijk met vooruitziende blik, zijn hele leven niets anders heeft beweerd dan dat de gevangenen moeten worden afgeschaft. Hij is boos over het feit dat hij onder de naam Ravioli gelijkslachtig voorkomt in de roman van een varkensspecialist, die dan ook niet wordt uitgenodigd op een muziekfeest waarvoor hij onlangs bij de overheid subsidie heeft aangevraagd... Hij loopt graag met de muziek mee. En dan is er nog de minister van landbouw die uit dierenliefde geen kadavers meer wil verbranden. Persoonlijk, meneer Van der Horst, zijn u en ik er elke avond opnieuw verbaasd over dat de lantarens weer branden en elke morgen dat er nog water uit de kraan komt. Alleen anonieme helden kunnen hiervoor verantwoordelijk zijn.

Bewustzijn

Dat wij in het vrije veld graag heemkundige foto's maken, dat hoef ik u, meneer Van der Horst, waarachtig niet te vertellen... Wat ons in onze eigen opnames altijd weer zo bijzonder boeit, is het juichende ontwaken dat ons er in tegemoetstraalt. En dan is er dat ontwakend bewustzijn in onszelf, uw en mijn bewustzijn dus, waarin binnen het tijdsbestek van een enkel ogenblik de dingen in hun ware gedaante aan ons verschijnen. Het leven is net een fototoestel, die goede vriend die ons onafscheidelijk vergezelt als de heemkunde ons roept, onweerstandbaar naar zich toetrekt, ons in haar greep heeft. Ja, meneer Van der Horst, dat ontwakend bewustzijn, dat is prachtig mooi, maar wanneer het volgende moment dat bewustzijn zichzelf bewust wordt, is de betovering verbroken. Wij konden dat in de vrije natuur dikwijls constateren. Hetzelfde geldt voor beschaaftde vormen van expressie die ons dikwijls doen twifelen aan het juiste antwoord op de soms ineens als uit het niets opkomende vraag of een zinvol bestaan wel tot de mogelijkheden behoort. De mens evenwel, zoals die zich in de loop van tienduizenden jaren heeft ontwikkeld, twijfelt overal aan behalve aan zichzelf. Wat er ook de lucht in vliegt, meneer Van der Horst, de

burgemeester van een industriestad in het oosten van ons land blijft in elk geval zitten. Zo is er ook die rode econoom die nog steeds aanraadt zich nieuweconomische aandelen te verwerven ondanks het feit dat die van hemzelf nog minder dan één procent van hun oorspronkelijke waarde vertegenwoordigen. Nooit een spoor van twijfel bij deze futurist in hart en nieren die niet alleen dwaalde in zijn toekomstverwachting, maar zelfs in staat bleek het verleden verkeerd te voorspellen. Het gaat er maar om hoe u het zelf ervaart. Datzelfde geldt uiteraard voor die hoogleraar in de misdadkunde die denkt dat de misdaad toeneemt als de gevangenissen voller worden. Om die reden heeft hij zijn hele leven gepropageerd die gevangenissen af te schaffen, maar zonder het behaalde resultaat aan een onderzoek te onderwerpen, want in een ideologische wetenschap gaat het vooral om het gevoel dat haar propaganda in de geesten en harten van het volk zaait. Dus, meneer Van der Horst, zo'n moment van helderheid, die schittering van de waarheid, zult u in het openbare leven niet zo gauw tegenkomen. Die volksregering zien wij dan ook niet zo erg zitten. Wij geloven eerlijk gezegd meer in de verborgen wereld van de technocratie. Maar uiteindelijk is het vooral de fotografie, vanwege die heemkundige opnames dus, die ons datgene heeft gebracht waarvan wij het bestaan, onbewust nog, al in onze jongensjaren vermoedden. Dat wij die fotografie hoger aanslaan dan de democratie kan niemand die zegt ons werkelijk te kennen nog echt verbazen.

Een lekker kontje

Eigenlijk is dit de mooiste tijd van het jaar... Het zijn die laatste kostbare momenten voor wij weer een bladzijde uit dat boek van onze heemkunde om zullen moeten slaan. Ja, zeker, de zon neigt in dit jaargetijde reeds vroeger ter kimme. Zo een warme nazomerdag, waarin een lage nevel boven het water opstijgt, beschouwen wij dan ook als een laatste glimlach van het seizoen. Nee, veel wind staat er eigenlijk niet als wij aan de horizon langzaam, met bolle zeilen vóór de wind varende, een vlucht Valken naderbij zien komen. Zo nu en dan weerkaatst een klaterende lach over het stille water. Ach, het is een ploegje grotere meisjes en jongens die tijdens zo'n week op het water elkaar beter leren kennen. Eigenlijk komt de levensernst juist tijdens het spel in zijn volle schittering tot uitdrukking. Maar dan gaan die studenten in die boten studeren aan een hogeschool van een provinciestad in het noorden van ons land. Hoefdierversorging, bewegingseducatie of interactiewetenschap... Een boot met Chinezen is er ook. Die hogeschool in die provinciestad heeft namelijk een geheimzinnige band met de wereld van het oosten. Zelfs al hebben ze helemaal geen plaats dan nog willen ze die band in stand houden. Daarom wonen die Chinese

grotere meisjes en jongens ver buiten de stad in een leegstaand bejaardenhuis middenin een uitgestrekt ruilverkavelingslandschap waar nooit een trein of bus komt. Wij hebben zelf ook eens aan die hogeschool gestudeerd. We voelden het toen al aankomen, maar we waren nog niet zo ver, wij wilden nog niet. De wethouder wil trouwens ook niet naar het bejaardenhuis. Ze blijft zitten al wordt ze honderd. De anderen, andere wethouders, de burgemeester, ja, die wel. Maar zij niet. Daarom neemt zij een voorbeeld aan die leidersfiguur in een kleine industriestad in het oosten van ons land. Wat er ook de lucht in vliegt, denk die, ik blijf in elk geval zitten. Het is gewoon een kwestie van het achterwerk. Heb je een achterwerk of heb je geen achterwerk. Zijn of niet zijn. De ware wethouder of burgemeester heeft een kolossaal achterwerk. Soms lijkt de bovenkant even een minimale beweging te maken, vooral bestaande uit een zwakke zij het suggestieve mimiek, maar het achterwerk komt nooit van zijn plaats. Alles ontkennen. Of alles toegeven. Maar altijd blijven zitten. Die boten komen trouwens al behoorlijk dichterbij. Vooral de Valk met oosterse studenten. Zeilen zit hen in het bloed. Een pentatonisch zingend juichen klinkt op met daartussen de lage bromstem van een Chinese jongen die ook mee wil doen. Op die hogeschool in die provinciestad staan ondertussen de paarden rustig in de stal op de grotere meisjes te wachten. Die tere handjes. Een lekker Chinees kontje. Nee, dat is wel wat anders dan dat achterwerk van die wethouder.

Frisse lucht

Na al die jaren, nooit uit gewoonte, maar altijd vanuit een innerlijke drang, zingen wij nog steeds onze blijde onbezorgdheid de wereld in. Dat behalve de mobiliteit tussen de klassen ook de beschikbaarheid van zuurstof de afgelopen eeuw is toegenomen, kwam ons daarbij goed van pas. Wij kunnen elkaar gerust eens verklappen dat juist de toediening van frisse lucht het grootste deel van de uren beslaat op het lesrooster van de hogeschool des levens, die overigens veel te vaak gemakshalve wordt overgeslagen om verruild te worden voor een kostbare en langdurige cursus in de uitgestelde volwassenwording. Dat frisse lucht onder alle omstandigheden het beste is, weten eenvoudige hard werkende middenstanders overigens net zo goed als u en ik. Daarom leggen zij de in groten getale op hun dans- en slijkfeesten aanwezige comateuze jongens en meisjes buiten op het parkeerterrein. Wel eigenaardig, meneer Van der Horst, dat leren en ontspanning op deze wijze, maar dankzij die menslievende ondernemers, worden omgekeerd. Er is frisse lucht in het weekeinde maar door de week zitten de ramen dicht. Gelukkig is er tenminste een moment waarop die hersencellen de voor hen onmisbare gasvormige stof, als onderdeel van een mengsel, dat u en ik gewoonlijk lucht noemen, waaraan wij soms

een bijvoegelijk naamwoord toevoegen om er de waarde van te benadrukken, krijgen toegediend. Door regelmatig gebruik te maken van een luchtbad vergroot u als het ware vanzelf uw kennis, u komt *bij kennis*, evenwel zonder gebukt te gaan onder overbodige ballast. Dat is nu precies wat ze in die danstenten ook wel weten. Ik geef u toe dat het in wezen simpel is, maar u moet er wel opkomen. Zo vinden de belangrijkste leermomenten, in het jargon van de pedagoog, de laatste jaren, anders dan in onze tijd, vooral plaats in de nacht van zaterdag op zondag op de parkeerplaats van een industrieterrein. Ten aanzien van het aan de coma voorafgaande orale gebruik willen wij ons, althans wat onszelf betreft, toch terughoudend opstellen. Het mag als algemeen bekend worden verondersteld dat een vrijwel homeopathische dosis in combinatie met zuurstof al tot een heel aanvaardbaar resultaat leidt. Helaas is het zo dat de eerlijke middenstander blijft voorschrijven waar de natuurarts met een even mild als beslist gebaar een herhalingsrecept zal weigeren. Een enkele burgemeester in het westen van ons land is wel te vergelijken met zo'n arts. Genoeg is genoeg, pleegt men in Angelsaksisch sprekende landen ook wel te zeggen. Zijn of niet zijn. Misschien loopt die burgemeester het risico dat die eerlijke middenstander in het illegale circuit terechtkomt, of in de gevangenis... Bij de pooiers. Zo moeten u en ik, maar vooral die burgemeester dus, voortdurend laveren tussen de eerlijkheid van de één en de volksgezondheid van de ander.

Luchtbaden

Terwijl wij nog bezig waren met het maken van een nieuwe dektent voor onze beste vriend was het alweer zo ver, meneer Van der Horst, ja, het wenken van de natuur was al begonnen. Het zachte zonlicht trilde in de lage nevel boven het nog koude water. De eerste boten van een nabij gelegen zeilschool voeren een nieuwe zomer vol natuurlijke vormen van zang en spel tegemoet. Ook wij haastten ons om boot en kampeeruitrusting voor een nieuw seizoen in gereedheid te brengen. Wij ervaren het immers elk jaar opnieuw als een uitdaging onszelf in harmonie te brengen niet alleen met onszelf, maar ook met onze omgeving dan wel onze omgeving met ons.

Het is meer dan één keer gebeurd, meneer Van der Horst, dat wij op een goede zomerdag, tijdens het nemen van een luchtbad, onze blijde onbezorgdheid de wereld in zongen. Toch zijn er momenten geweest, hoezeer wij er ook op uittrokken in het vrije veld, waarop u en ik, met behulp van middelen in vrijwel homeopathische doses, de verhouding tussen onszelf en de ons omringende werkelijkheid kunstmatig in evenwicht moesten brengen. Dan kon het ook voorkomen dat wij ons gingen verdiepen in het gedachtegoed van denkers

die doorgaan waar anderen ophouden. Ach, hadden wij het geluk maar in ons eigen hart gezocht, in onze eigen vrouw of ons meisje of in de dingen om ons heen. Achteraf is het echter makkelijk om zo over onszelf te praten. Wij vonden in onze zoektocht naar evenwicht ook weleens troost in weinig reguliere vormen van geestelijke ontwikkeling, waar wij omwille van de opvoedkunde niet over willen zwijgen. Geen middel lieten wij onbeproefd. Zouden onze volksgenoten dit gevoel herkennen? Ervaren zij ook niet altijd die harmonie zoals die zich in een intuïtief weten soms openbaart? Denken zij misschien daarom dat zij op een puinhoop leven en dat het de laatste acht jaar zo slecht was? Dat het nog nooit zo slecht geweest is? Zoeken zij daarom kracht bij het gezonde verstand van een makelaar uit de bollenstreek of de oudewijvenpraatjes van een professor uit de grootste havenstad van ons land? Wij, meneer Van der Horst, u en ik, wij weten niet waarom de mensen niet genieten van vrede en voorspoed, maar juist alles stuk willen maken en onrust willen stoken. Wat trouwens vooral stuk moet is de vrije natuur, zodat wij, u en ik, niet eens meer een plek hebben voor de luchtbaden die wij op dit moment zo bitter nodig hebben.

Fris

Er is natuurlijk de verwachtingsvolle vreugde die voorafgaat aan een heemkundig verblijf in het vrije veld, maar ook is er de stille glans boven ons bestaan als wij nadien, vermoeid misschien maar ook trots en voldaan, onze vrouw of ons meisje vertellen wat wij hebben meegemaakt... Heel natuurlijk eigenlijk, zo'n vorm van geestelijke versmelting, waarbij de ander deelgenoot wordt van juist datgene waarin wij ons aanvankelijk alleen dachten te weten.

'Wij, vrouwen,' meneer Van der Horst, zo las u, nog niet zo heel lang geleden, in een bijzondere boekuitgave van een geliefd tijdschrift, 'wij, vrouwen, hebben de voornaamste taak. Immers, we hebben al geconstateerd, dat wij in ons eigen huis "de toon aangeven". Wij drukken een stempel en een zeer *eigen* stempel op huis en gezin. Laten we ons daarvan toch steeds goed bewust zijn. Het geluk van allen die ons lief en dierbaar zijn, hangt er van af. Ik geloof dat we dit wel eens vergeten. Dat is wel te *begrijpen*, want we zijn allemaal wel eens moe, of gedeprimeerd of verdrietig of we voelen ons niet fit. Ja, het is wel te *begrijpen*, doch *te verontschuldigen is het niet*. Als u werkelijk ernaar verlangt een goede gastvrouw te zijn, begin dan het te zijn voor uw man en

uw kinderen. Een goede gastvrouw ziet er altijd netjes uit. Schoon, verzorgd en met goed onderhouden kapsel. Niet poesmooi, gewóón, fris en gezellig.' Hier wordt iets beschreven dat een man, nee, een *mens* als u of ik raakt. Gewóón, fris en gezellig... Wij kunnen wel janken. Vroeger was alles immers beter. Ja, nee, meneer Van der Horst, dat het vroeger beter was, dat is geen geïdealiseerd beeld van het verleden dat zich aan ons opdringt, maar een constatering die u zelf kunt constateren. Het is de zuivere waarheid, zodat u die dagelijks met uw eigen ogen kunt zien. 'Ik weet ook heel best, dat hoe langer hoe meer overboord wordt gegooid van wat men vroeger hield voor juist en passend.' Ja, dat weten wij ook wel. Maar dat is niet het enige, want eigenlijk is het zo dat zowel de voorwerpen van aandacht in ons persoonlijk leven als ook vrijwel het hele gebied dat de heemkunde bestrijkt niet alleen niet meer tot de materiële werkelijkheid behoren maar ook als concept of idee geheel uit het maatschappelijk geheugen gebannen zijn. Gewoon, fris en gezellig... Misschien is het vanuit zeker gezichtspunt, gezien dus vanuit een ander standpunt als het onze, nog wel gewoon en gezellig, maar fris is het in elk geval allang niet meer. 'Wat grootmoeder nog tot de goede omgangsvormen rekende blijkt nu dikwijls verouderd...'

Naar buiten

Er was een tijd, meneer Van der Horst, dat gewone mensen, mensen dus zoals u en ik, niet eens de kans kregen om behoorlijk adem te halen. Het korfbalspel op homeopathische grondslag of de duik in het luchtbad... Ja, daarom hebben die dingen ook zoveel voor ons betekend. Ieder die het niet heeft meegemaakt, zal misschien het gebeuren zelf zowel als de strekking en betekenis ervan als onbeduidend terzijde schuiven, en zelfs wij zijn wel, ouder geworden, geneigd, meer dan wij in het verleden waren, hoofdzaken van bijzaken te onderscheiden, maar ook nadat wij de hogeschool des levens inmiddels in vrijwel zijn volle lengte doorlopen hebben, dat wil zeggen, tot dat tijdstip waarop doublures niet langer uitgesloten lijken te zijn, kan niemand ons de kern, die goed was, nog afnemen. Naar buiten, meneer Van der Horst, het naar buiten willen, dat is iets dat zich diep in ons genesteld heeft sinds de tijd dat wij dus enkele dagen per jaar adem moesten halen. De essentie bleef in de peilloze diepte van ons innerlijk als een schat bewaard. Tegelijkertijd, zeker, ook dat is waar, veranderde de vorm. Na de luchtbaden en het balspel kwamen de ritmische gymnastiek en het tui-nieren zonder alcohol, maar die drang, die vond altijd

weer zijn uitweg. Nu hebben wij, als het enige dat ons nog uit die tijd is gebleven, onze beste vriend die wij elk voorjaar schuren en in de lak zetten... De zon neigt alweer later ter kimme. Het is de tijd dat wij op zo'n voorjaarsdag, als het ochtendlicht door de nevels breekt, de zeilen hijsen. Ginds zien wij de eerste Valken die zich buitengaats wagen. Een overmoedig hoog lachend zingen klatert over het wateroppervlak, waarbij soms de lage bromstem is te horen van een jongen die ook mee wil doen. Maar, meneer Van der Horst, wij, u en ik, kunnen er niet ernstig genoeg voor waarschuwen dat het niet zozeer gaat om wat wij ervaren alswel om wat wij meemaken. Wat wij eigenlijk willen zeggen is dat er op het water heel wat te beleven is dat zo in een boek kan. Op een zomermiddag waren wij al een paar keer heen en weer gevaren over het meer toen ons oog viel op een groot aantal heteluchtballonnen dat in onze richting voer. Wij wisten dat dit samenhang met het jaarlijkse ballonfeest dat in een provinciestadje in onze omgeving gehouden werd. De ballonnen en hun gezagvoerders wedijveren daarbij niet alleen in het bereiken van een van tevoren bepaald luchtvaartkundig doel, maar ook in de uiterlijke vorm van hun luchtschepen, die dikwijls geïnspireerd wordt door het zakelijk belang van deze of gene of ook wel door een ideëel doel. Zo leek de ene ballon die in onze richting kwam op een fles, de andere op een pakje margarine en weer een ander op een stripfiguur. Onze aandacht werd vooral getrokken door een ballon die vermoedelijk be-

doeld maar misschien ook onbedoeld een sterke gelijkenis vertoonde met onze paus. Het waaide niet erg hard en ook de thermiek had, vroeg op de dag, nog niet zijn volle kracht bereikt. De kapiteins moesten veel moeite doen om met behulp van hun gasbranders hun ballonnen varend te houden. De pausballon kwam vast te zitten in de kruin van een langs de oever staande boom. De armen van de paus hingen slap langs de zijkant van de pauselijke gestalte. De gezagvoerder probeerde in een kennelijke stemming van toenemende nervositeit de ballon los te krijgen door de onderzijde van de paus met grote steekvlammen uit zijn brander te verhitten. Even leken de slappe armen zich ten hemel te willen heffen, maar ze vleiden zich al gauw weer langs het gewaad. De paus boog het hoofd. De kapitein aarzelde niet de ene steekvlam na de andere uit te delen, maar dat resulteerde alleen in een licht gekraak in de takken van de boom waarin het mandje van de ballon verstrikt zat. Maar andere ballonnen voeren gestadig voorbij. Het feest ging door. Op een geïmproviseerd podium in een weiland, voor een toegestroomd publiek, het geheel omringd door lijnen met vlaggetjes tussen palen, speelde een fanfare enkele psalmbewerkingen. De langzaam over het weiland golvende klanken schiepen een ruimte waarin het blinkende koper van het orkest, het enthousiast applaudiserende publiek, maar waarin ook de paus, als in één beeld, werden opgenomen. Een nieuwe, extra grote steekvlam had in een wanhoopsoffensief van de kapitein de onderzijde van

de paus bereikt. Niet alleen bleken de pauselijke armen in staat tot zachtjes zwaaien, maar ook richtte de heteluchtballon zich op en maakte zich los. De wind wakkerde aan... Met fier geheven hoofd steeg de kerkvorst tenslotte al zegenend hoger en hoger onder begeleiding van het psalmenschallend koperorkest. Eenmaal gegrepen door een atmosferische stroming verdween hij, varend in zuidelijke richting, uit het gezicht. Later schijnt de pausballon nog boven Brussel te zijn waargenomen. Het was een wonderlijke confrontatie tussen Rome en de Reformatie waarvan wij getuigen waren. Een schouwspel was het, meneer Van der Horst, dat in onze verlichte ogen, gevormd als zij waren door die luchtbaden, niet zo gemakkelijk in een bepaald vakje was onder te brengen. Wel kwamen wij tot de erkenning dat er tenslotte toch iets was dat boven onszelf uitsteeg.

Het leven leeft	5
in gesprek met Koen Visser, maart 1993	
Jeugdig ontwaken	9
in gesprek met Koen Visser, april 1993	
Sakkerloot	13
december 1995	
Zelf spellen	15
mei 1996	
Ontwikkeling	17
november 1996	
De kakschool	19
september 1997	
De rode vaan	21
oktober 1997	
Koffie	23
december 1997	
Verre kusten	25
juli 1998	
Motivatie	27
september 1998	
	63

Natuur	29
oktober 1998	
Economie	31
januari 1999	
Geheugen	33
april 1999	
Kunstonderwijs	35
juni 1999	
Creativiteit	37
september 1999	
Extremisme	39
oktober 1999	
Axioma	41
juni 2000	
Reveil	43
september 2000	
Dutch shit	45
december 2000	
Ravioli	47
april 2001	

Bewustzijn	49
september 2001	
Een lekker kontje	51
november 2001	
Frisse lucht	53
december 2001	
Luchtbaden	55
april 2002	
Fris	57
september 2002	
Naar buiten	59
1999	

Voor dit boek is een keuze gemaakt uit 130 afleveringen van de serie *Onder vier ogen met Van der Horst* die van 1984 tot en met 2003 in het blad *Student* verscheen. *Naar buiten* verscheen eerder in *Daan Manneke 60*. In de hier voorliggende editie zijn enkele wijzigingen en verbeteringen aangebracht.

